

ны перспективы развития сельскохозяйственного производства и аграрного рынка Украины в целом в условиях глобализации.

Ключевые слова: сельскохозяйственное производство, природные (физические) факторы, социально-экономические факторы, политические факторы, капиталные инвестиции, ресурсный и инновационный потенциал, продовольственная безопасность.

FACTORS OF STABILIZATION OF AGRICULTURAL PRODUCTION IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

*E. V. Prushkivskaya, D.E., Prof., K. G. Chernomaz, Post-graduate student,
SHEI «Zaporizhzhya National Technical University»*

The main aspects of sustainable development of agricultural production are highlighted. It was found out that the full and uninterrupted functioning of agricultural production is possible provided that the main factors of agricultural production are mutually agreed. The factors of stabilization of agriculture are listed. The structure of capital investments in the agriculture of Ukraine in 2013 – 2017 Q1 is analyzed. The necessity of establishing links between such categories as resource and innovation potential, expanded reproduction, profit and food security is substantiated. The main components of the economic mechanism of sustainable development in agriculture are analyzed. The prospects for the development of agricultural production and the agrarian market of Ukraine as a whole in the context of globalization are determined.

Keywords: agricultural production, natural (physical) factors, socio-economic factors, political factors, capital investments, resource and innovation potential, food security.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. Івашиною О. Ф. Надійшла до редакції 23.04.17 р.

УДК 330.8.339.375

РИНОК АНТИКВАРІАТУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

В. В. Чорнобаєв, к. е. н., доцент, ДВНЗ «Національний гірничий університет»

У статті виявлені особливості ринку антикваріату та проведено аналіз його функціонування з погляду інституціональної теорії. Розглянута специфіка усунення асиметрії інформації та виникнення цінової дискримінації завдяки проведенню аукціонів. Проаналізовано механізм формування трансакційних витрат, котрі спричиняють зниження ефективності функціонування ринкового механізму. Розглянуто особливості поглядів вчених на сутність антикваріату як економічної категорії.

Ключові слова: антикваріат, ринок антикваріату, антикварний аукціон, асиметрія інформації, предмети колекціонування, інституціональна теорія, трансакційні витрати, механізми попиту та пропозиції на ринку антикваріату, цінова дискримінація.

Постановка проблеми. Сьогоднішній стан економіки України поставив не тільки перед інвесторами, а й простими громадянами завдання по розробці шляхів збереження і примноження власних грошових накопичень. Мова йде про застосування різних, в тому числі нетрадиційних форм інвестування грошових коштів заради збереження покупної здатності в умовах високих темпів інфляції.

В останні роки найбільш поширені

традиційні напрямки інвестування коштів в акції, облігації, нерухомість в даний час мають відносно високі ризики вкладень і вже не гарантують інвесторам спокійного життя і збільшення власного капіталу та навіть збереження купівельної здатності національної валюти. Так, депозитні банківські вклади, котрі користувалися популярністю у простих верств населення, сьогоднішні ставки за якими знаходяться у діапазоні 14–16 %, та у подальшому мають тенденцію до

зниження, не покривають прогнозованих темпів інфляції. Тому більший інтерес в даний час набуло інвестування в альтернативні пропозиції, такі як золото та інші банківські метали, а також вкладення в антикваріат. Дані напрями інвестування є відносно надійними і привабливими особливо у довгостроковій перспективі.

Різновидом напрямків інвестицій є інвестування в культурні цінності. Поряд з перевагами, які забезпечує інвестування в золото та інші дорогоцінні метали, а також вкладення в об'єкти нерухомості, вкладення в антикваріат має ряд додаткових істотних переваг, які роблять цю форму інвестицій привабливою та здатною забезпечувати збереження і примноження наявних грошових накопичень. Підставою для такого твердження є ряд особливостей антикварних речей, як засобу інвестування, які дозволяють виділити цю форму пропозиції грошових ресурсів в окремей досить привабливий напрям інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем, пов'язаних із особливостями функціонування антикварного ринку, не є пріоритетним у вітчизняній економічній науці. Так, наприклад, в економічному енциклопедичному словнику за редакцією Мочерного С.В., де глибоко та водночас компактно розкрито сутність базових економічних категорій і термінів, розширено понятійний і категоріальний апарат видання, проте визначення таких економічних категорій як «антикваріат» та «антикварний ринок» відсутні [1].

Треба зазначити, що найбільш значущими в концептуальному плані для дослідження проблем пов'язаних із функціонуванням ринку антикваріату є роботи економістів-інституціоналістів і неінституціоналістів, в яких основна увага приділена аналізу економічних інститутів, зокрема, ринків. Роботи в рамках неінституціоналізму розуміють ринок як інститут, який утворюють норми, правила і обмеження, які оформляють повсякденну взаємодію економічних агентів. Такий підхід можна виявити в роботах таких авторів, як Р. Коуз, Д. Норт та інші [2–3].

Треба зазначити, що українським науковцями А. А. Чухно, П. М. Леоненко,

П. І. Юхименко також досить докладно описано особливості функціонування українських ринків в неінституціональній перспективі. Ними розкриті поняття інституціональний зміст інфраструктури ринку, типологія ринків та її функції, природа транзакційних витрат, ділової етики стосовно до економіки в цілому [4].

Щодо власне аналізу ринку антикваріату, то у вітчизняній науковій економічній літературі можна зустріти лише поодинокі випадки звернення дослідників до даної тематики. Як приклад, приведемо роботу Швеця В. Є, в якій автором запропонована низка заходів нормативно-правового характеру для вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення інвестицій на ринку антикваріату [5]. Більшість же сучасних вітчизняних економічних досліджень зосереджена у більш широкій сфері, яка стосується культурних цінностей взагалі. Наприклад, Токарева В. О. розглядає актуальні питання щодо особи страховика та страхувальника за договором страхування творів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату [6]. Булах Ю. аналізує автентичність предметів ювелірного антикваріату під час їх експертизи і можливі ознаки фальсифікації тощо [7]. Таким чином, достатньо мало робіт присвячено аналізу як ринку антикваріату так і самій категорії «антикваріат», тому дослідження питань у цьому спрямуванні залишаються відкритими та вимагають подальшого опрацювання.

Формулювання мети статті. Метою статті є аналіз особливостей функціонування ринку антикваріату. Також зроблено спробу розглянути відносно нове і перспективне явище, коли хобі по колекціонуванню, що вимагає не обов'язково значних грошових вкладень, здатне не тільки повернути вкладені кошти, а й забезпечити економічний ефект, який буде супроводжуватися приростом вкладень за допомогою збільшення ринкової вартості предметів антикваріату.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринок предметів мистецтва та антикваріату фактично є соціально-економічним культурно-історичним феноменом, який являє собою систему товарного обігу творів мистецтва, засіб розповсюдження та пере-

розподілу культурних цінностей у суспільстві.

На відміну від ринків, на яких представлені інші товари, попит і пропозиція на ринку антикваріату меншою мірою залежить від світових криз. На ньому більшість розрахунків прив'язані до твердої валюти, а також до рідкості предмету. Звичайно у часи криз ціни на більш поширений матеріал колекціонування зменшуються, але на унікальні предмети щонайменше продовжує триматися на стабільному рівні.

Ціни на особливо рідкий антикваріат більше залежать від збільшення або зменшення відомих існуючих екземплярів і в меншому ступені від пропозиції на ринку в окремий час. Такими прикладами зменшення відомих екземплярів може бути лихо природного, техногенного характеру або нещасного випадку, коли відбувається фактичне знищення предмету колекціонування. Іншим прикладом може виступати поява нових предметів завдяки знахідкам археологів та аматорському пошуку.

Однією із особливостей ринку антикваріату є конкуренція знань, яка основана на асиметрії ринку. Це прянюється необхідністю постійно знати, що, коли, де і у кого купити, а якщо треба отримати дохід, то розуміти кому і що можна продати. У багатьох сферах економічної діяльності присутня асиметрія інформації, але на ринку антикваріату вона досягає колосальних масштабів. Багато у чому це залежить від поведінки тих, хто продає антикварні предмети. Це відбувається тому, що оцінити реальну вартість об'єкту продажу дуже важко, необхідно бути експертом і розбиратися в предметах старовини. Також, треба відзначити, що непрофесійний пошук контрагента та швидкість продажу обернено впливає на ціну предмета антикваріату.

Асиметрія інформації – це положення, при якому одна частина учасників ринкової угоди володіє важливою інформацією, а інша частина – ні. В результаті асиметричності інформації виникають інтерналії, тобто витрати (вигоди), одержувані учасниками даної угоди, які не були обумовлені при її укладанні. Причина виникнення інтерналії полягає в тому, що трансакційні витрати по збору інформації можуть бути вище гранич-

ного доходу від володіння повною інформацією.

Єдиним дієвим засобом, завдяки якому швидко вдається ліквідувати асиметричність інформації, є проведення аукціонів. Аукціон завжди починається із тієї ситуації, для якої типова асиметрія інформації. Кожна сторона має в своєму розпорядженні необхідну інформацію та намагається приховати її від інших конкурентів. Кожен покупець оцінює рідкість та якість товару та встановлює для себе максимальну межу зміни ціни. Таким чином важко встановити реальну ціну заздалегідь, вона встановлюється тільки в момент продажу, більш того, ціна в різні періоди проведення аукціону може кардинально відрізнятись.

Найбільшою популярністю у сучасних умовах користуються два основних види аукціонів: англійський і голландський. Англійський аукціон – це аукціон, в якому ставки із кожним обумовленим шагом підвищуються та досягають максимально можливої ціни (твори мистецтва, предмети розкоші), а голландський аукціон – аукціон, в якому ставки навпаки із кожним шагом знижуються до тієї ціни, доки один із учасників не прийме рішення про купівлю (живі квіти, ранні овочі і т.д.).

Особливим різновидом англійського аукціону є закритий аукціон або аукціон «втемну» – це аукціон, в якому ставки виставляються усіма учасниками незалежно один від одного одночасно і товар дістається тому, хто запропонував найвищу ціну. Тому сьогодні аукціони залишаються дієвими засобами усунення асиметрії інформації на ринку антикваріату.

Підтвердженням цього є політика реалізації пам'ятних монет Національним банком України. Практика доводить, що за останні роки відбулося явне зростання попиту та інтересу до пам'ятних монет України як з боку українського суспільства, так і міжнародної спільноти. Так, за повідомленням прес-служби Національного Банку України, в 2016 році було реалізовано 1,13 млн. пам'ятних монет на суму 170 млн. гривень, що вдвічі перевищило дохід від реалізації пам'ятних монет в 2015 році.

Заради боротьби із дилерами та перекупниками нумізматичного сектору анти-

кварного ринку, в минулому році році НБУ відновив традицію проведення нумізматичних аукціонів і вирішив реалізувати весь тираж золотих пам'ятних монет «25 років незалежності України» на публічних аукціонах Універсальної товарної біржі «Контрактний дім УМВБ». В цілому, було реалізовано 196 таких золотих пам'ятних монет (49% від їх загального тиражу) на загальну суму 27,78 млн грн., що в середньому складає ціну кожної монети на рівні 141734 грн. [8]. Слід зазначити, що за неофіційними даними планувалось встановити ціну перед випуском даної монети на рівні близько 70000 грн, а реальна вартість завдяки проведенню аукціону та дії ринкових механізмів виросла більш ніж в два рази, і таким чином загальний дохід від реалізації такого предмету колекціонування також збільшився в два рази.

Звичайно, якщо розглядати антикваріат як вкладення в активи, з метою отримання доходу, то інвесторів більше цікавлять наступні параметри: термін, ціна, прибутковість, ліквідність, ризики, динаміка вартості активів, кореляція з іншими активами тощо. Як свідчить практика, в даний час антикваріат дозволяє збільшити вкладений капітал за певних умов у декілька разів, та за досить короткий період часу.

Світовий ринок антикваріату є специфічним, бо він має справу з унікальним товаром: кількість старовинних речей залишається відносно незмінною, навіть якщо попит на них зростає. При цьому ціни регулюються не тільки попитом та пропозицією на ринку, а й такими неціновими факторами, як мода та особисті пристрасті колекціонерів. У зв'язку з цим даний ринок по праву називають елітарним.

Також головною особливістю ринку антикваріату є використання механізму цінової дискримінації – встановлення продавцем різних цін на різні одиниці одного і того ж товару, що продаються різним покупцям. При цьому відмінності в цінах не відображають відмінності в витратах, необхідних для поставки товару обслуговування покупця. Цінова дискримінація застосовується тоді, коли є можливість сегментувати ринок.

Найбільш часто на ринку антикваріату використовується цінова дискримінація I ступеня – коли кожна одиниця товару про-

дається за ціною її попиту, тобто ціни для всіх покупців різні. Приклади такого прояву можна зустріти на аукціонах, коли предмет спершу продається за максимально високу ціну, а потім подібні інколи продаються дешевше у 2–3 рази. Так, у економічно стабільній Польщі, предмет антикваріату – монета Сигізмунда I Старого номіналом три гроша (трояк) відкарбована у 1528 році зі ступенем рідкості R7 (кількість відомих екземплярів 4–6 одиниць) була продана у 2011 році за 31 654 USD, а через п'ять років у 2016 року за 8 500 USD [9]. Такий випадок можна пояснити бажанням покупця володіти цим предметом незважаючи на реальний стан ринку.

Як вже відзначалося, однією із найважливіших рис сучасного ринку антикваріату є асиметричність інформації, тому досить часто виникає проблема співставності показників при проведенні досліджень на даному ринку. Така особливість полягає у різних рівнях вартісної оцінки предметів, які залежать від часу, місця, кількості заінтересованих суб'єктів, кількості відомих предметів, а також у різноманітних параметрах, які аналізуються і слугують характеристиками об'єктів, з якими здійснюють трансакції на ринку антикваріату.

На ринку антикваріату переважають стохастичного виду зв'язки між окремими чинниками впливу на результативні показники. Наприклад, збільшення обсягів продажу однойменних предметів антикваріату не знаходиться у пропорційній залежності з ціною їх реалізації. Оскільки інформованість потенційних покупців про наявність великої кількості однакових предметів колекціонування може призвести до різкого спаду попиту на них, і навпаки – одиничне представлення предметів колекціонування є підтвердженням того, що вони мають високу колекційну рідкість, тому ринкову ціну на них, як правило визначає аукціон [5].

З теоретичних точки зору довгий час при визначенні проблематики цінності товару у якості аксіоми розглядався так званий парадокс А. Сміта, згідно з яким корисні для людей блага, які задовольняють життєво важливі потреби (вода), оцінюються низько, водночас блага менш корисні (діаманти), які задовольняють другорядні потреби, оціню-

ються набагато вище [10]. В продовження даної проблеми Д. Рікардо звертав увагу на те, що «корисність, як виявляється, не є мірилом мінової вартості, хоча, беззаперечно, є її сутністю». На його думку, як тільки товари визнаються корисними, вони «черпають свою мінову вартість із двох джерел: своєї рідкості і кількості праці, необхідної для виробництва» [11].

Продовжуючи свої міркування, вчений стверджував, що рідкісність як джерело вартості придатна для аналізу обмеженого кола товарів, які не можуть бути вільно відтворені. До такого роду товарів він відносив «... деякі рідкісні статуї і картини, рідкісні книги і монети, вина особливого смаку тощо», зазначаючи, що вартість цих товарів «... абсолютно не залежить від кількості праці, необхідної для її виробництва, і змінюється залежно від зміни багатства і схильності людей, які бажають їх придбати» [11]. Також Рікардо враховував ту обставину, що частка унікальних товарів у загальній їх масі є досить незначною, він був переконаний, що рідкість як джерело вартості є скоріш виключенням, ніж загальним правилом. Це також є однією із специфічних рис ринку антикваріату.

Є ще одна обставина, що перешкоджає ринковій оцінці культурної цінності – це рідкість товару. Рідкість – це, за визначенням, співвідношення між існуючою кількістю даного товару та тією кількістю, яка могла б бути використана. Цінність визначається не тільки внутрішніми властивостями речей та їх здатністю задовольняти потреби людини, але ще й тим, скільком споживачам цей предмет доступний. Ціна реагує на те, що люди відчують дефіцит товару, стаючи у результаті тим обмежувачем, який регулює кількість товару, яку здатні купити бажаючі.

Економічними вважаються такі блага, обсяги яких обмежені, а доступ до них нормується через ціни. Економічні блага – це рідкісні блага. Рідкісність, притаманна всім економічним благам, що, в результаті, формує дисбаланс між можливостями економічної системи, які визначаються наявністю цих благ у суспільстві в кожному місці і в кожний момент часу, та бажаннями споживачів отримати певні обсяги благ. Необхідно

вказати, що такий дисбаланс існує за будь-якої ціни рідкісного блага.

Представники неокласичної теорії установили обернену залежність між рідкістю блага та ціною за його одиницю. Так, К. Менгер розрізняв товар і благо. Визначаючи благо – як предмети, призначені для задоволення людських потреб, а товар – як, благо призначене для продажу [12]. Цінність, на думку іншого представника австрійської школи Бем-Баверка, – це те значення певного блага, яке йому надає людина своїм суб'єктивним ставленням. Цінність речі вимірюється граничною корисністю цієї речі.

Учений ілюстрував цю ідею за допомогою прикладу, який став хрестоматійним. Йдеться про аналіз поведінки саїтника, який живе у первісному лісі й вирішує, яким чином використати запас із п'яти мішків зерна. Водночас учений звертав увагу на те, що зменшення кількості мішків зерна буде збільшувати цінність останньої одиниці цього блага. Якщо у саїтника буде лише один мішок зерна, від якого залежатиме життя, цінність останнього буде нескінченно високою.

Така особливість, дуже часто проявляється на ринку антикваріату, коли на цінність предмету прямо пропорційно впливає рідкість блага, котра визначається існуючим його запасом. Згідно закону ринкової рівноваги, при збільшенні пропозиції рівноважна ціна зменшиться, це відбувається завжди, коли збільшується кількість найпоширеніших предметів антикваріату. Але якщо на ринку з'являються дійсно рідкі та унікальні екземпляри, то ціна на них не зменшується, а навпаки – збільшується. У сучасних умовах, це можна пояснити тим, що на ринку присутні не тільки колекціонери, а й посередники (дилери), котрі вкладають гроші в купівлю рідких предметів заради отримання монопольного становища, котре дозволить у майбутньому диктувати свої умови у ціноутворенні [13].

Розкриваючи взаємозв'язок граничної корисності та механізмів ціноутворення, Е. Бем-Баверк виокремив:

– суб'єктивну (індивідуальну) цінність, засновану на особистих оцінках товарів окремими суб'єктами господарювання (покупцями і продавцями);

– об'єктивну (ринкову) цінність – мінові пропорції, які формуються на ринку під впливом конкуренції.

Відтак Е. Бем-Баверк трактував ринкову ціну як рівнодіючу суб'єктивних оцінок товару з боку покупців (максимальна межа ціни товару) і продавців (мінімальна ціна товару). Учений поширює принцип граничної корисності на гроші, вважаючи, що чим багатшою стає людина, тим меншою для неї буде гранична корисність грошей. Збільшення грошового доходу підвищує ціну, яку споживач готовий заплатити за благо. І, навпаки, зменшення грошового доходу підвищує граничну корисність грошей і зменшує ціну покупки. Купуючи на певну суму грошей товар, індивід змушений відмовитись від придбання інших товарів. Акт купівлі відбудеться тільки тоді, коли корисність придбаного товару зрівняється з корисністю грошей, від яких довелося відмовитись заради покупки. Якщо ж припустити незмінність корисності грошей, то очевидним стає зв'язок між кількістю товару, що купується, і ціною, яку споживач готовий заплатити за його одиницю. Оскільки гранична корисність блага буде зменшуватись, то й цінність одиниці блага буде зменшуватись разом із збільшенням обсягу покупки.

Цю взаємозалежність для кожного окремого індивіда і кожного окремого товару А. Маршалл називає законом попиту і формулює його таким чином: «Чим більший запас речей, який має суб'єкт, тим меншою, при рівності інших однакових умов, буде ціна, яку він захоче заплатити за додаткові речі.» Отже, для окремого споживача з фіксованим рівнем доходу гранична корисність може бути виміряною за допомогою ціни.

Досліджуючи різні групи товарів, учений відзначає різну реакцію споживачів у відповідь на зміну ціни і називає її ціновою еластичністю попиту. Він встановлює, що характер кривої попиту пов'язаний із його еластичністю: для товарів еластичного попиту крива більш полого, для нееластичного – більш крута. Здійснюючи побудову функції попиту, учений розглядає два види благ: такі, для яких гранична корисність знижується разом із зростанням їхньої кількості, і такі, для яких гранична корисність за тих же обставин збільшується. Перші були названі

благами, які не насичують, другі – благами, що насичують.

Кількість благ, споживання яких зростає при збільшенні доходу, Слуцький називає відносно необхідними, а ті, запас яких споживач зменшує при зростанні доходу – відносно не необхідними. На основі викладеного і з урахуванням вже відомих умов поведінки споживача, автор виводить закон попиту в новій редакції: «Попит на благо, відносно необхідне, завжди нормальний, тобто зменшується, якщо ціни на нього зростають, і збільшується, коли ціни падають. Попит на благо, відносно не необхідне може в деяких випадках бути аномальним, тобто збільшуватись із зростанням ціни і зменшуватись із її зниженням.» [12].

Також особливості та специфіку функціонування антикварного ринку розглядаються в теорії інституціоналізму. Так Т. Веблен увів поняття престижного споживання, що одержало назву «ефект Веблена». Це явище характерне для багатих власників. Товари для цього класу цінуються за тим, наскільки володіння ними (товарами) відрізняє людину від інших споживачів. Таке демонстративне споживання вважається підтвердженням успіху й змушує середні прошарки населення імітувати поведінку багатих. Звідси Т. Веблен робить висновок про те, що ринкову економіку характеризують марнотратство, заздрісне порівняння, заниження продуктивності [12].

Також однією із особливостей ринку антикваріату є те, що досить часто ціна швидко зростає під впливом транзакційних витрат. Транзакційні витрати – це витрати, що забезпечують перехід прав власності із одних рук до інших і охорону цих прав. Однак, транзакційні витрати не пов'язані із самим процесом створення вартості, вони забезпечують транзакцію. Частіше за все це пов'язано з «ефектом багатства», котрий вперше запровадив Р. Коуз. Транзакційні витрати – це витрати, що виникають, коли індивіди обмінюють свої права власності в умовах неповної інформації або підтверджують її у тих самих умовах. Коли люди обмінюються правами власності, то вступають у контрактні відносини [13].

Р. Коуз запровадив у економічній теорії новий клас витрат, які отримали назву

транзакційних (неокласична теорія знала два види обмежень – фізичні, породжені рідкісністю ресурсів, і технологічні, що відображають рівень знань і практичної майстерності економічних агентів). Пізніше до транзакційних витрат стали відносити будь-які види витрат, що супроводжуються взаємодією економічних агентів, незалежно від того, де вони здійснюються – на ринку чи всередині організацій.

Класифікацію стосовно контрактного процесу, яка була запропонована Дж. Воллісом та Д. Норттом, можна охарактеризувати відповідно до розподілу усього процесу контрактації на три періоди: *ex ante*, *ex interim*, *ex post* [13]:

1) Витрати *ex ante* – це транзакційні витрати, що виникають для обміну, включають витрати на отримання інформації про ціни та можливі альтернативи, якість товару та надійність контрагента тощо;

2) Витрати *ex interim* – це транзакційні витрати, що виникають у процесі обміну, складаються із витрат, пов'язаних із очікуванням у чергах, отриманням нотаріально заверених документів, здійснення розрахунків тощо;

3) Витрати *ex post* – це транзакційні витрати, що виникають після обміну і складаються із витрат на захист контрактів, перевірку їх виконання, контроль за якістю тощо.

Подібну класифікацію дає О. Вільямсон [14]. Побудова класифікації транзакційних витрат на основі етапів укладання контракту дає можливість внести ясність у питання про їх кількісну оцінку на різних рівнях. Наприклад при укладанні угоди з продажу предмету антикваріату, що передбачає передачу власником покупцю права володіння, транзакційні витрати для покупця набудуть таких форм:

– витрати на пошук інформації про подібні предмети, що продаються, про ціни на ринку антикваріату: купівля спеціалізованих видань (каталогів) або звернення до дилерських компаній (аукціонних будинків, тощо), яка за комісійні самостійно підбере декілька варіантів, – витрати у грошовій формі та витрати часу;

– витрати на ведення переговорів з власниками подібних предметів антикваріату –

витрати часу, які можуть бути перекладені на посередника (дилера) й набути у цьому грошової форми у вигляді комісії;

– витрати на оцінювання якості та стану предмету антикваріату, які також можуть бути перекладені на посередника;

– витрати на здійснення покупки – витрати у грошовій формі.

Таким чином, кількісну оцінку транзакційних витрат, що виникають при купівлі предмету антикваріату можна отримати за допомогою аналізу доходів посередницьких фірм (аукціонних будинків), або за допомогою суми безпосередніх грошових витрат та витрат часу, помножених на середню заробітну плату.

Звичайно, що більшість економічних агентів прагне мінімізувати суму транзакційних витрат. Для визначення витрат транзакції Дж. Волліс і Д. Норт користуються таким критерієм: з погляду споживачами витратами є всі його витрати, вартість яких не входить в ціну, що сплачується продавцеві; з погляду продавця цими витратами є всі його витрати, яких він не мав би, якби продавав твар самому собі.

Наприклад, при купівлі предмету антикваріату через інтернет-аукціон транзакційні витрати покупця будуть визначатися збором інформації про ціни, витратами доставки та можливої страхової суми, комісією банку за перевід грошових коштів тощо. Для продавця такі витрати будуть складатися з витрат комісії аукціону, комісії банку за переведення грошових коштів тощо.

Враховуючи вищевикладене можна тільки зазначити, що ринок антикваріату його специфіка та проблеми функціонування потребують більш глибокого дослідження у сучасній економічній теорії. Треба зазначити, що академіком Чухно А. А. доведено, що ринок – це не тільки загальноекономічна категорія, що характеризується тією чи іншою мірою всіма етапами розвитку цивілізації, але й складне соціально-філософське поняття (зовсім не обмежується економічною сферою). Як результат природно-історичного розвитку людського суспільства ринок охоплює історичні, національні, культурні, релігійні, психологічні особливості розвитку народів, які увібрали все багатство вікових традицій спільного

устрою, культурного й економічного життя, що визначає особливості сучасного ринку та ринкової системи у різних країнах. Ринок мав місце в усіх цивілізаціях, але його роль у них досить різна; його удосконалення продовжується [4].

Треба зазначити, що на відміну від інших ринків ринок антикваріату має ознаки вільного ринку. Вільний (класичний) ринок – апріорний бездефіцитний ринок, оскільки він функціонує на основі саморегулювання, спрямований на задоволення різноманітних потреб людини за допомогою рівноважних цін на базі попиту-пропозиції, створює орієнтири для капіталовкладень і виробництва, забезпечує ефективний розподіл обмежених ресурсів серед альтернативних споживачів.

Також на антикварному ринку чітко проявляються найбільш характерні основні переваги вільного ринку як [4]:

1) необмежена чисельність учасників ринкових відносин і вільна конкуренція між ними;

2) гнучка і висока адаптивність до умов, що змінюються;

3) володіння кожним учасником ринку абсолютно повною інформацією про ринок (норму прибутку, попит, пропозицію та ін.). Здійснення принципу раціональної поведінки ринкових суб'єктів неможливе без повної інформації;

4) відсутність будь-яких безпосередніх методів впливу одного учасника вільної конкуренції на рішення іншого;

5) стихійне ціноутворення під впливом попиту та пропозиції у процесі вільної конкуренції;

6) брак перешкод розвитку конкуренції з боку монополії, монопсонії або державного регулювання.

Висновки. Підсумовуючи результати проведеного дослідження, слід вказати на те, що ринок антикваріату це новий, малодосліджений емпіричний об'єкт. Проблема дослідження полягає в наступному: на сьогоднішній день нам мало відомо про те, в результаті яких соціальних змін виник сучасний антикварний ринок як особливий інститут, яким чином відбувався процес його формування, як він функціонує сьогодні, які агенти є його учасниками і які інтереси при цьому переслідують. Більш поглиблене до-

слідження антикварного ринку, його агентів і їх взаємодій буде сприяти розумінню сучасних економічних процесів в Україні. Також проблема дослідження особливостей функціонування антикварного ринку допоможе вивченню сучасного українського суспільства, появу його нових інститутів та процесів трансформації його структури.

Ефективність функціонування ринку антикваріату значною мірою залежить від досконалості інституціональної структури суспільства. Основна роль кожного з інститутів полягає у зменшенні трансакційних витрат. Мінімізація трансакційних витрат зумовлює до підвищення конкурентоспроможності ринкової структури і, отже, у більшості випадків спричинює зростання ефективності функціонування ринкового механізму саморегулювання. Треба зазначити, що така залежність може бути порушена і при неефективній діяльності інститутів або наявності інституціональних бар'єрів на шляху конкуренції суб'єктів господарювання приведе до протилежного результату.

Література.

1. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т.1 / За ред. С. В. Мочерного. – Львів : Світ, 2005. – 616 с.
2. Коуз Р. Г. Природа фірми / Р. Г. Коуз // Теорія фірми. – Под ред. В. М. Гальперіна. – СПб. : Екон. Шк., 1995.
3. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт. – К. : Основи, 2000.
4. Інституціонально-інформаційна економіка : підр. / А. А. Чухно, П. М. Леоненко, П. І. Юхименко ; ред.: А. А. Чухно. – К. : Знання, 2010. – 687 с.
http://pidruchniki.com/1584072027273/ekonomika/institutsionalno-informatsiyna_ekonomika.
5. Обліково-аналітичне забезпечення інвестицій на ринку антикваріату [Електронний ресурс] / В. Є. Швець // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2006. – № 3. – С. 82–86. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2006_3_14
6. Суб'єкти правовідносин страхування творів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату [Електронний ресурс] / В. О. Токарева // Актуальні проблеми держави і права. – 2010. – Вип. 56. – С. 343–351. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2010_56_55
7. Визначення ознак фальсифікації ювелірного антикваріату [Електронний ресурс] / Ю. Булах // Товари і ринки. – 2010. – № 2. – С. 171–175. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tovary_2010_2_29
8. <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
9. <https://fortresscatalogue.com/index2.php?cat=15>

28PL00900&page=Coin_Details&details_menu=no

10. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй: Пер. з англ. / А. Сміт. – К. : Port-Royal, 2001

11. Рикардо Д. Начала политической экономии / В. Петти, А. Смит, Д. Рикардо, Дж. Кейнс, М. Фриден. Классика экономической мысли: Соч. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2000 – С. 405,406

12. Історія економічних учень: навч. пос. / В.

В. Волошенюк, Г. М. Пилипенко, Ю. І. Пилипенко; За ред. Г. М. Пилипенко. – Д. : Національний гірничий університет, 2008. – 222 с.

13. Історія економічних учень: підруч. / за ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2004. – 1300 с.

14. Вільямсон О. Е. Економічні інституції капіталізму: фірми. Маркетинг, укладання контрактів. / О. Е. Вільямсон. – К. : Артк, 2001. – С. 393.

РЫНОК АНТИКВАРИАТА И ОСОБЕННОСТИ ЕГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ

В. В. Чернобаев, к. э. н., доцент, ГВУЗ «Национальный горный университет»

В статье выявлены особенности рынка антиквариата и проведен анализ его функционирования с точки зрения институциональной теории. Рассмотрена специфика устранения асимметрии информации и возникновения ценовой дискриминации благодаря проведению аукционов. Проанализирован механизм формирования транзакционных издержек, которые снижают эффективность функционирования рыночного механизма. Рассмотрены особенности взглядов ученых на сущность антиквариата как экономической категории.

Ключевые слова: антиквариат, рынок антиквариата, антикварный аукцион, асимметрия информации, предметы коллекционирования, институциональная теория, транзакционные издержки, механизмы спроса и предложения на рынке антиквариата, ценовая дискриминация.

ANTIQUES MARKET AND CHARACTERISTICS OF ITS FUNCTIONING

V. V. Chernobaev, Ph. D (Econ.), Ass. Prof., SHEI «National Mining University»

The characteristics of the antiques market are revealed, and its functioning is analyzed from the point of view of the institutional theory. The specifics of eliminating the asymmetry of information and the emergence of price discrimination through auctions are considered. The mechanism of forming the transaction costs that reduce the effectiveness of the functioning of the market mechanism is analyzed. The scientists' views on the essence of antiques as an economic category are considered.

Keywords: antiques, antiques market, antique auction, asymmetry of information, collectibles, institutional theory, transaction costs, supply and demand mechanisms in antiques market, price discrimination.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. Пилипенко Г. М. Надійшла до редакції 12.06.17 р.